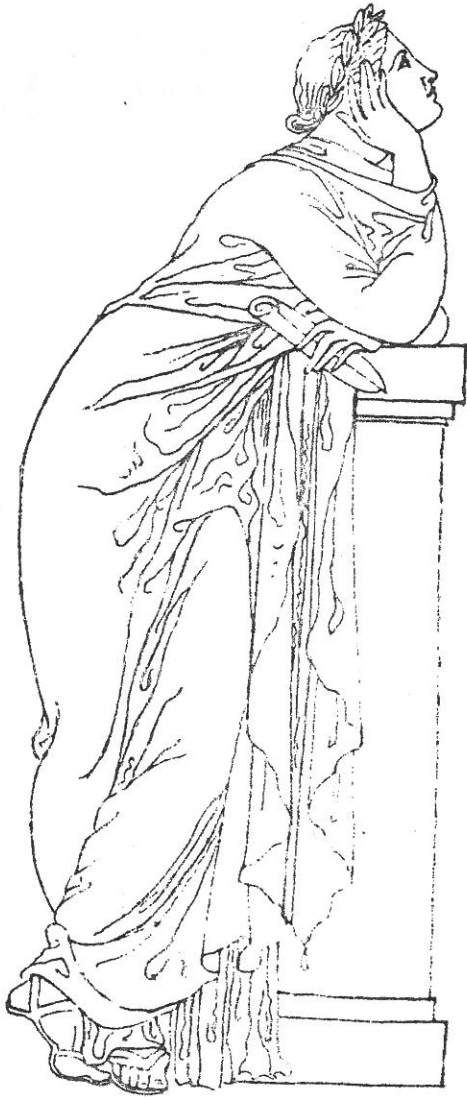

AGORA

1
-
1
9
8
5

Redaktion:
Ole Roglev Østergaard,
Margaret Skelmose, Dorte
Wille, Giuseppe Torresin,
Hanne Lavér Hansen, Søren
Hindsholm, Søren Sørensen,
Simon Laursen, Palle Vint-
her, Hans Gregersen.

Indholdsfortegnelse:

Meddelelser fra Institut for Oldtids- og Middelalderforskning:

Referat fra IB
Referat fra SN

Om fredagsseminaret.

Debat:

Quo vobis mentes, rectae quae stare solebant antehac, dementes
sese flexere viai? - af G. Torresin.
Spilleregler for studiet af oldtidens historie - af Arnaldo
Momigliano.

Under rubrikken "Meddelelser fra Institut for Oldtids- og Middelalderforskning"
bringes dokumenter fra instituttets kollegiale organer og øvrige informationer
om instituttets aktiviteter og undervisning. Disse meddelelser er underskrevet
med navn ledsaget af funktion i de pågældende organer.
Alle øvrige indlæg dækker udelukkende underskriverens/underskrivernes personlige
mening.

DEN NYE FORSIDE

forestiller musen Kleio (κλέω og κλύω er som bekendt beslægtede),
der lytter og fra cikaderne får at vide, hvem der, som lam og slaver,
holder en lang, stille slummer, og hvem der taler og samtaler (Pla-
tons Phaidros 258 E).

Humanistbekendtgørelsen - en redaktionel kommentar

De gamle grakere og romere sagde, at man skulle lære for li-
vet og ikke for skolen. Nu har direktoratet og ministeriet be-
stemt, at man skal lære for erhvervslivet! Hvad er der forkert
i det? Intet. Vi vil som det ældste humanistiske fag ikke bevare
den elitære holdning, som i gamle dage gav anledning til den
humanistiske foragt for teknikere og tekniske uddannelser. Vi
mener derimod kun, at det er positivt, universitetet uddanner
folk, som får plads i erhvervslivet.

Vi er også opmærksomme på, at de unge i dag forlanger en hu-
manistisk baggrund, en generel dannelse, før de giver sig i
kast med at uddanne sig til specielle funktioner. I dette skal
man finde årsagen til gymnasiets succes i disse år.

Men den blandning af humanistiske fag og erhvervskompetance,
som ministeriet foreslår, er en meningsløs blanding, der hverken
kan tilfredsstille erhvervslivets krav eller bevare de humanistis-
ke fags videnskabelige niveau og kulturelle identitet. For det
første:

Skal det humanistiske fakultet tilfredsstille alle mulige tæn-
kelige erhverv undtagen netop det, der har været det traditio-
nelle og vigtige - skolen? Det faktum, at der i øjeblikket fin-
des en arbejdsløshed blandt humanistiske kandidater, som gymna-
siet ikke kan beskæftige, er i alle tilfælde et foreløbigt fæno-
men.

Når vi siger foreløbigt fænomen, tænker vi ikke kun på den
reduktion af arbejdstiden, som før eller senere også vil ske
i skolen, men også på den udvidelse af kulturen og uddannelses-
sektoren, som den større fritid vil give anledning til, og
sidst men ikke mindst på overvindelsen af den nuværende øko-
nomiske krise.

Det er i alle tilfælde forkert at lade sig påvirke af et fo-
reløbigt fænomen, således at man omstrukturerer hele det huma-
nistiske fakultet og ødelægger videnskabelige traditioner og
studierordninger, som er blevet opbygget i århundreder.

For det andet:

Arbejdsløsheden er ikke på det samme niveau inden for de forskellige humanistiske fag. Fx har vores fag en langt mindre arbejdsløshedsprocent end alle de andre humanistiske fag til trods for alt det, som nogle emsige teknokrater påstår, og som TV og de fleste aviser bilder folk ind. Hvorfor skulle en reform så omfatte alle humanistiske fag på samme måde uden hensyntagen til deres indbyrdes særstilling? Mulighederne for at åbne sig mod anden beskæftigelse end netop skolen er nemlig meget forskellige fra fag til fag, fra moderne sprogfag til fag med muligheder i arkiver (som historie), i museer (som kunsthistorie), i kulturinstitutioner (som dansk). Hvordan kan man tro, at én eneste model kan presses ned som en Prokustesseng over så forskellige fag og så forskelligartede muligheder? Det kunne være fornuftigt eventuelt at se en kombination af uddannelse til skolen og erhverslivet indenfor nogle fags eksamensordninger. Men hvorfor påtvinge vores fag, som ikke har det samme arbejdsløshedsproblem, og som er så eksklusivt skolerettet, en sådan kombination? Til trods for at latin synes at have været et godt grundlag for beskæftigelse i topstillinger indenfor frugt- og grøntsagseksport, så er det en kandidats personlige særegenskaber, der kan få ham eller hende til at søge og få stillinger udenfor gymnasiet. Vi skammer os ikke over at sige, at vi forbereder folk til gymnasiet med den højeste professionelle kompetance - og kun til det.

Blandingen af sigtet i de humanistiske uddannelser kræver en omlægning af alle examensordninger og oprettelse af ordninger, der kun vil blive benyttet af ganske få. Ingen vil forhåbentligt forveksle den rigdom af examensordninger og den heftige aktivitet, som omlægningen nødvendigvis vil medføre, med en konstruktiv nyskabningsaktivitet. Det vil kun være kaos!

Studerterne skal lære mere på kortere tid. Hvordan er det muligt? Kun ved at sætte det videnskabelige niveau ned. Bl.a. står specialet i fare for at falde bort indenfor de rammer, som Knud Larsen-udvalget har skitseret. Men niveausænkningen kan og så afløses af forslaget fra det andet udvalg.

At lave om på en definition af det humanistiske fakultet og af studiernes formål, ikke p.g.a. kulturelle overbevisninger,

men af smålige økonomiske hensyn er noget uværdigt og vil plette undervisningsministerens navn i al fremtid:

Justinian lukkede akademiet i Athen i 525, Bertel Haarder omstrukturerede hele det humanistiske fakultet i 1985!

Med de mørke perspektiver, som disse forslag fremviser overfor dansk kultur, forskning og erhversliv, skulle man tro, at en større reaktion var fremkommet, såvel fra kultur-personligheder som fra lærere og studenter. Men reaktionen har indtil nu ikke været så stor. Er det fordi, vi ud fra vores fagproblematik overdriver farerne, eller er det fordi det danske kultur- og forskningsmiljø er søvnt og i krise?

I alle tilfælde: Hvis ministeren p.g.a. en mangel på opposition vil få lettere ved at gennemføre noget som det foreslåede, vil skaden dog ikke blive mindre og mindre kortvarig af den grund.

Red.

Referat af møde i Institutbestyrelsen mandag den 21. januar kl. 10.00
i instituttets mødelokale.

Til stede: Otto Steen Due (bestyrer), Susanne Bejer, Inger Echammari,
Erik P. Hjortshøj.

Fraværende: Anders Skouvig.

Fraværende med afbud: Ole Thomsen.

- 1) Til referent valgtes IE.
- 2) Referat af mødet den 12. november godkendtes.
Det bemærkedes dog, at det beløb, der nævnes i referatets pkt. II 1) er blevet reduceret til kr. 8.000,- idet dog udgifter til konsulentbistand og fotosats også fremtidig vil være at afholde over annuum. Det noteredes, at RECAU har nedsat prisen på fotosats.
- 2) Meddelelser:
Instituttet har modtaget:
 - a) Under 16. januar retningslinier fra HF for ansøgning vedrørende rejseunderstøttelseskontoen, tjenesterejsekontoen, kontoen for studerendes rejser samt kontoen for videnskabelig assistance.
 - b) Meddelelse om gæsteforelæsning ved prof. Hans Wussing, der den 5. februar vil tale om Historiographie der Mathematik in der DDR.
 - c) Kursusprogram for 1985 for nordiske forskerkurser.
 - d) Under 15. januar indkaldelse af bidrag til informationsnøglen 1985.
 - e) Under 14. januar foreløbig fordeling af annuums- og medhjælpsmidler; den endelige fordeling forventes udsendt i midten af februar.
EPH vil søge om ekstrabevilling til medhjælp i forbindelse med katalogisering af den nye bogbestand på Indisk bibliotek.
 - f) Planforslag til program for grundlæggende forskning som støtte for teknologisk udvikling, januar 1985. Ligger til gennemsyn på sekretariatet.
 - g) Under 14. januar forespørgsel fra konsistoriums miljølæreudvalg vedr. miljøundervisning ved universiteter og højere læreanstalter.
 - h) Under 7. januar skrivelse fra TU-CASU vedr. rapportering af sager i henhold til teknologiaftalen.
Videre behandling overlades repræsentanten for TAP-gruppen i bestyrelsen.
 - i) Under 11. januar indkaldelse af ansøgninger om rejsegodtgørelse for deltidslærere.

forskning. Er besvaret med, at de faste lærere i klassisk filologi driver forskning med interesse for u-landsproblematikken.

- k) Under 2. januar modtaget meddelelse om, at IE agter at påbegynde sin barselorlov den 11. marts.
Instituttet har den 14. januar søgt om vikar for den pågældende periode og instillet, at Grete Flarup Hansen ansættes som barselvikar.
- l) Under 11. dec. meddelelse om studievejledning 1985. O&M har fået bevilliget 45 timer mere end i 1984 på grund af JÅU d.v.s. ialt 135 timer.
- m) Under 10. jan. meddelelse om løngruppe-indplacering for SG.
- n) Under 9. jan. indkaldelse til møde i EDB-udvalget til en foreløbig drøftelse af behovet for centrale EDB-faciliteter i NØ-hjørnet. OSD og EL vil deltage i mødet.
- o) Under 8. jan. skrivelse fra HF, der stiller sig uforstående overfor SN's skrivelse af 12. dec. vedr. oprettelse af nye fag og ændring af eksisterende uddannelser. HF ønsker mere fyldestgørende svar på flere spørgsmål. Sagen er videregivet til SN, der vil foretage sig det nødvendige.
- p) Indisk Afdelings forespørgsel af 16. nov. vedr. bedre lokaleforhold til biblioteket er blevet forelagt husudvalget. Det er besluttet, at Indisk Afdeling udvides til også at omfatte det nuværende FU-lokale (323/318); et tilsvarende lokale på 4. sal stilles til rådighed for FU og den nyindrettede niche på 4. sal bliver til stipendiatværelse.
OSD meddelte i denne forbindelse, at O&M's tidsskriftafdeling er flyttet ind i nichen på 3. sal, som desuden benyttes af 1 el. 2 studerende til speciale- og opgaveskrivning.
- q) Under 21. dec. skrivelse fra direktoratet om tilskud til undervisningsapparat i 1985. Man enedes om at repetere instituttets tidligere ansøgning om en skærmterminal. Man vil bede BDL tage sig af sagen.
- r) Under 10. jan. modtaget kopi af kulturaftale mellem Danmark og Bulgarien.
- s) Instituttet har modtaget OT's afhandling i tre bind fra HF med anmodning om, at der fremsættes forslag til sammensætning af bedømmelsesudvalg. Sagen behandles på næste IR-møde den 4. februar.
Ifølge almen praksis skulle udvalget bestå af to medlemmer her fra HF og 1 medlem udefra. OSD vil fremkomme med forslag til IR.
- t) OSD meddelte, at han af Mogens Herman Hansen var blevet informeret om, at denne indstiller, at klassisk arkæologi ikke sløjffes ved KU. Man har derfor ikke behov for en skrivelse herfra i sagen, der må anses for at være gået i orden.
- u) OSD meddelte, at Øivind Andersen vil holde gæsteforelæsning i april 85 og at man har søgt om også at få G. Arrighetti fra Italien og D.M. Schenkveld fra Holland hertil.

- 3) Et udvalg bestående af OSD, EPH og EL blev nedsat til undersøgelse af mulighederne for udvidelse af sekretariatets kapacitet i forb. med den forestående udbygning af Indisk Afdeling.
- 4) Det vedtoges at fastlægge det konstituerende IR-møde til den 4. februar og evt. at holde ordinært IR-møde i umiddelbar forlængelse heraf.

Mødet sluttede kl. 11.20

Inger Echammari
referent

ANGAENDE FREDAGSSEMINAR

ved Simon Laursen.

Den 22. februar mødtes vi for at snakke, om der var nogen mening i at have et fredagsseminar, og hvad vi så skulle putte i det. Vi blev eninge om, at der var mening i at have ét, om ikke for andet, så for at snakke sammen under mere afslappede former. Men vi blev også eninge om, at det kunne være meget rart, om vi ind imellem kunne få nogle til at lave små oplæg til noget at snakke om, f. eks. referater af, hvad ens tidagesopgave går ud på, eller af ens hovedværk (hvad det handler om, hvordan forfatteren går til værks osv.), eller noget helt tredje. Vi diskuterede så, hvor tit det skal stå på, og blev enige om, at hver anden uge vel nok er det rimeligste, og vi måtte - på grund af uflyttelige timer (GSK) - også se i øjnene, at det må ligge fra kl. 3 og fremefter.

Som de første til at lave et lille oplæg meldte

HANNE ROER sig, og hun vil tale om sin tidagesopgave, der handler om
SOCIALE FORHOLD I ATHEN I FEMTE ÅRHUNDREDE,
DEN 8. (OTTENDE) MARTS
I ET LOKALE, VI SÆTTER OPSLAG OP OM,

og

MARGARET SKELMOSE, og hun vil tale om sin tidagesopgave, der handler om
MODERNISME - PRIMITIVISME - DEBATTEN, eller rettere nogle nyere
positioner inden for den,
DEN 22. (TOOGTYVENDE) MARTS
I ET LOKALE, VI SÆTTER OPSLAG OP OM.

Referat af møde i SN mandag den 28. jan. kl. 10.00 i mødelokalet.

Til stede: Søren Chr. Hindsholm (formand), Holger Friis Johansen,
Birgitte Seigh Jørgensen, Hanne Roer, Margaret Skelmosé,
Giuseppe Torresin (fra kl. 11).

Fraværende: Erik Ostenfeld.

- 0 -

1. Godkendelse af dagsorden.

Dagsordenen godkendtes.

2. Godkendelse af referat af mødet den 17. dec. 1984.

Referatet godkendtes.

3. Meddelelser fra formanden.

Udover meddelelser anført på indkaldelsen skal følgende tilføjes:

ad h) modtagelse af afkrydsningsskemaer til Åbent Hus arrangement
den 28. februar kl. 10.

n) Svar til Studienævnet for de klassisk filologiske fag ved KU
angående overførsel af en af vore tidligere studerendes l.
dels eksamen i klassisk filologi.

o) Brev fra kvindeforskningsgruppen på tværfag.

4. Dispensationsansøgning.

Lukket punkt.

5. Humanistbekendtgørelsen.

Som svar på brev fra Fællesudvalget for det humanistiske fakultet
af 8. januar 1985 har SN udarbejdet et brev, som behandler de for-
skellige spørgsmål om grunduddannelse og overbygningsmoduler i
græsk, latin, oldtidskundskab, byzantinistik, middelalderlatin
samt klassisk filologi.

HFJ foreslog i forbindelse med det foregående en mundtlig konfron-
tation med Fællesudvalget, når det nye SN tiltræder pr. 1.2.85,
blandt andet med henblik på problemet omkring de uafklarede til-
valg og i det hele taget fremtiden for vore bífag, specielt old-
tidskundskab.

6. Kompensation fra teologi.

Formanden kunne efter at have kontakttet Schørring oplyse,
at det teologiske fakultet var indstillet på at yde kom-
pensation for de timer BDL havde givet dér E 84, og for-
skellige forslag overvejedes.

7. Revision af Ok-ordning.

På baggrund af det foreslåede ændringsudkast fra det nedsatte ud-
valg erstattes under § 45 og § 45.3 den "skriftlig-mundtlige prøve
i tilvalg" af "prøve i problembehandling". Med hensyn til eksamens-
formen i denne prøve var der overvejende tilslutning for forslag
nr. 3, hvor eksaminanden kan vælge mellem to prøveformer a) skrift-
lig mundtlig prøve b) skriftlig prøve.

Pensumkrav til den mundtlige tekstbehandling § 46.1 på 1700 sider
indenfor epos, drama, filosofi og historieskrivning blev godkendt
af SN således, at 9.000 epos: Iliaden og Odysseen skal være rige-
ligt repræsenteret og filosofisk prosa: fortrinsvis Platon. Aristo-
teles skal være repræsenteret.

Med hensyn til dispensationsmuligheder indenfor § 49 var der enig-
hed om at lade afløsningsmuligheden for § 47.3 bortfalde.

Revisionen overgår til det kommende studienavn til en sidste afpuds-
ning med henblik på høring i IR.

8. (Gen)ansættelse af studievejleder.

Til dette punkt var BSJ inhabil.

SN var enig om en genansættelse uden opslag.

9. Eventuelt.

Den afgående formand SCH rettede en tak til det øvrige studienavn
for god samarbejdsvilje i den forløbne periode.

Ligeledes gav alle studienavnsmedlemmer til kende, at formandskabet
havde forvaltet sin post yderst tilfredsstillende.

Mødet sluttede kl. 12.

Birgitte Seigh Jørgensen
referent

Quo vobis mentes, rectae quae stare solebant antehac, dementes sese flexere vial?

Studerende, der har bestået prøven i informatik-tilvalg (DAT-H) kan nøjes med at opgive halvdelen af det normalt krævede sekundærlitteratur til én områdeprøve, hvis de i denne områdeprøve har foretaget undersøgelser vha databehandling - pensumreduktion kan dog ikke finde sted for specialets vedkommende. (Vedtaget af Københavns Studierådet)

Jeg havde forstået det således at data, computer og lign. skulle lette arbejdet, gøre det hurtigere og lettere at opnå information: alt kunne laves bedre og hurtigere på kortere tid.

Men det synes som om jeg har misforstået det hele... jeg troede vi skulle efterligne vores forfædre, humanisterne, som brugte trykkekunsten til en udvidelse af den klassiske tekstmasse. Men jeg må have taget fejl. Eller måske er det bæverens teknik - her er fablen med en ikke-komputerlig oversættelse.

Multi viverent si salutis gratia parvi facerent fortunae

Canes effugere cum iam non possit fiber
abripere morsu fertur testiculos sibi
quia propter illos sentiat sese peti.
Divina quod ratione fieri non negem;
venator namque simul invenit remedium,
omittit ipsum persequi et revocat canes.
Hoc si praestare possent philologi, ut suo
vellent carere, tuti posthac viverent;
haud quisquam insidias nudo faceret corpori.

(Perotti 30)

Man fortæller, at når bæveren ikke mere kan løbe hurtigere end hundene, så... ZAK! bider han sine testikler af. Han ved jo at jægeren kun er ude efter ham pga dem. Hvem vil nægte at dette styres af det guddommelige forsyn? Jeg nægter det i hvert fald ikke. Se, Bertel Jægeren bøjer sig bare en smule og samler mirakeltestiklerne op, så standser han jagten og kalder hundene tilbage. Hvis nu filologerne kunne gøre det samme og kunne undvære alt det filologiske, så kunne de overleve uden nogen risiko - hvorfor skulle nogen true deres meningsløse og ufarlige vom?

G. Torresin

ET LILLE FORSKRIFT

af Simon Laursen.

Følgende lille sæt spilleregler for historie-studiet tjener som forord til Momiglianos "Bibliografisk introduktion til den græske historie indtil Sokrates" (Firenze 1975), som er gud ved hvad udgave af hans bibliografiske appendix til Gaetano de Sanctis' monumentale Storia dei Greci. Bibliografien selv er "helt tilfældig", i den betydning, at M. giver, hvad han selv har læst og fundet nyttigt (s. IX), men med en historiker som M. er det heller ikke det værste at få at vide, så bogen er nyttig nok alligevel.

Hans ti små afsnit er ment som en "metodologi for studiet af oldtidens historie". Den henvender sig altså efter Momiglianos egen angivelse hovedsageligt til historikere; men da Momigliano som historiker er meget filologisk orienteret - i betydningen mest Altertumswissenschaft, som det tydeligt fremgår af den høben problemer, han har udtalt sig om, i de senere år forresten netop meget om filologiens historie (seminarer o. a. om bl. a. H. Usener, C. Dumézil (dog historiker) og K. O. Müller) - kan disse metodiske overvejelser vel ud over deres almindelige interesse nok sige noget meget specielt til os også.

Jeg giver her "overskrifter" til de ti kapitler, som jeg tror, de skal være:

I Om sekundærlitteraturens rette anvendelse.

II Epistemologiske forudsætninger.

III Historisk fortolkning.

IV Hypoteser.

V Kildernes forståelighed.

VI Skrevne og ikke-skrevne, navngivne og anonyme kilder.

VII Forfalskninger.

VIII Problemet.

IX Historikeren.

X Historie som fortolkning af virkelighed.

(NB! Intern paginering!)

ARNALDO MOMIGLIANO

SPILLEREGLER FOR STUDIET AF ANTIKKENS HISTORIE

I En bibliografi kan have den samme virkning som et bedøvelsesmiddel og opfordre til synd: den synd at læse moderne studier i stedet for originale kilder, når man taler om fortiden, dvs. om historie. Disse indledende sider skal altså give en modgift: en og anden hastig betragtning over fortolkningen af dokumenter - af kilderne - i udforskningen af den klassiske oldtids historie. Man kan jo håbe, at disse betragtninger kan anvendes også i studiet af middelalderen og af moderne tid: men her taler vi blandt folk, der arbejder med oldtidshistorie. De moderne værker om oldtiden må vurderes som og kan i givet fald kun anses for pålidelige, hvis deres fortolkning af de antikke dokumenter viser sig at være korrekt.

At vurdere et moderne arbejde over græsk-romersk historie uden at kende de antikke kilder er - i bedste fald - et impressionistisk forehavende; i værste og hyppigste fald er det et tegn på arrogant uvidenhed. Meget af, hvad man hører sagt om Gibbon, Niebuhr, Grote, Ed. Meyer, Rostovtzeff - for nu ikke at tale om de mindre og de helt små - er, da det ikke baserer sig på et kendskab til de dokumenter, som disse historikere har benyttet, helt unyttigt. At sige, at en historiker X virker overbevisende, fordi han er niebuhrianer eller marxist eller braudelianser betyder i bedste fald, at man antager, at han er dygtig, fordi han kommer af en god skole: i værste (og hyppigste) fald betyder det, at X er dygtig, fordi han tænker ligesom jeg, og jeg er jo selvfølgelig dygtig.

II Epistemologiske problemer om vor objektive erkendelse af virkeligheden - dens natur, gyldighed, begrænsninger - har kun indirekte betydning for den historiske analyse. Historikeren arbejder ud fra den forudsætning, at han kan rekonstruere og forstå fortidens kendsgerninger. Hvis en epistemolog slipper afsted med at overbevise ham om det modsatte, bør historikeren skifte bestilling. Hvis en epistemolog kan vise ham uoverstigelige begrænsninger i erkendelsen (f. eks. at man ikke kan lære folks hensigter at kende, eller at kun sandsynligheden, og ikke sikkerheden, findes), må historikeren godt nok tage hensyn dertil, men kun for at afgrænse sit arbejde mere præcist.

2

Historikerens nøjagtige virkefelt er givet ved eksistensen af oplysninger og dokumenter om fortiden, som må fortolkes og kombineres, for at vi kan få at vide og forstå, hvad der er sket. Historikerens nøjagtige problemer er givet af forholdet mellem det, som kilderne er, og det, som han vil vide. Derudover kan historikerens, som alle andre dødeliges, udsagn verificeres, fordi de kan falsificeres: dvs. han kan tage fejl, og man kan vise ham, at han har taget fejl.

III En metodologi for studiet af oldtidens historie er væsentligt en diskussion af den rigtige måde at fortolke kilderne, som har nået os fra oldtiden, på: litterære, epigrafiske, papyrologiske tekster, mønter, arkæologiske levninger, endog de klassiske sprogs enkelte ord. Skriver man samtidshistorie, dvs. den umiddelbart foregående fortids historie, er situationen en anden, fordi der følger sig en ny kilde til: den direkte, personlige oplevelse, at man var til stede. At have deltaget i en begivenhed (f. eks. et slag) er en oplevelse, der ikke kan gentages, medens jeg utallige gange kan læse en beskrivelse af dette slag og utallige gange besøge det sted, hvor det fandt sted. Skønt oldtidshistorikeren per definition ikke nogensinde personligt har deltaget i de begivenheder, har fortæller om, betjener han sig alligevel af vidnesbyrd fra personer, der gjorde. Ja, for visse af de største græske historikere, som Thukydid og Polyb, var det direkte kendskab til forholdene, vundet ved personlig tilstedeværelse eller forespørgsler hos folk, der havde været personligt tilstede ved en begivenhed (den såkaldte autopsi), den bedste informationskilde: derfor er deres historieværker fortrinsvis samtidshistorier. Vi er holdt op med at betragte de samtidige hændelser som særligt erindringsværdige: vi interesserer os for de mest forskelligartede aspekter af fortiden. Men spørgsmålene om værdien af direkte iagttagelse af hændelserne er fortsat af betydning for os af tre grunde: (1) fremfor alt, som det allerede er antydnet i det, vi har sagt, afspejles vores vurdering af den direkte iagttagelses metode uundgåeligt i den tillid, som vi er villige til at vie de antikke historikere, som baserede sig på den direkte iagttagelse. (2) Studiet af samtidige samfund, som foregår ved direkte iagttagelse i form af sociologiske eller antropologiske undersøgelser, skaber undersøgelsesmodel-

3

ler, som med fordel kan benyttes også i oldtidshistorien. Enhver direkte iagttagelse af landbrug, tribal organisation eller kunstnerisk virksomhed i et samfund fra det tyvende århundrede antyder nye fortolkninger af de antikke samfund. (3) Det er umuligt at adskille de spørgsmål, som rejser sig i forbindelse med den direkte iagttagelse, med de indlysende begrænsninger i det, som et individ kan se eller høre i et givet øjeblik, fra de problemer, der rejser sig i forbindelse med den mundtlige overlevering af det, som man har iagttaget eller lært. Problemerne med "autopsi" forbinder sig snævert med problemerne med "mundtlig overlevering". For øvrigt må man straks tilføje, at kritisk stillingtagen til et samtidigt vidne (for os) ikke grundlæggende adskiller sig fra den kritiske stillingtagen til en nedskreven overlevering eller et arkæologisk kompleks. I ethvert tilfælde vil vi vide (1) hvad et vidnesbyrd siger på den umiddelbare meddelelses plan; (2) med hvilke midler man kan sikre, at det er ægte og taler sandt; (3) i hvilken historisk kontekst det må indsættes, dvs. hvad det betyder, hvis man kombinerer det med andre informationer på den rigtige måde. IV Forskellen på en romanforfatter og en historiker er, at det står romanforfatteren frit for at opfinde kendsgerninger (selv om han kan blande dem med virkelige kendsgerninger i en historisk roman), mens historikeren ikke opfinder kendsgerninger. For så vidt som historikerens bestilling er at samle og fortolke dokumenter med henblik på at rekonstruere og forstå fortidige hændelser, er der, hvis der ikke er dokumenter, heller ingen historie. Viser dokumenterne sig utilstrækkelige til at oplyse, hvad man vil vide, er historien utilfredsstillende. Vanskeligheden ved at skrive historie er altså dobbelt: (1) et større antal dokumenter betyder bedre historie, og derfor er det i teorien altid muligt af forbedre ens arbejde som historiker ved at finde yderligere dokumentation; (2) et mindre antal dokumenter betyder dårligere historie, men udelukker ikke en og anden hypotetisk form for historie. Ethvert dokument, også det mest mistænkelige, inviterer til at blive fortolket, sætter historikerens tanker i bevægelse. Denne forsøger at finde forklaringer, hypoteser, indtil en af disse hypoteser forekommer ham så overbevisende, at han kan offentliggøre den som den bedste fortolkning af det dokument, der behandles.

En historikers dygtighed kendes ved, at han ikke lader det usikre gælde for sikkert og ikke generaliserer det isolerede tilfælde. I visse tilfælde bør historikeren sige: jeg forstår det ikke. I andre vil han, med tøven, prøve sig frem med en hypotese. Men det er ikke nok, at en hypotese er plausibel. Den hypotese, man fremsætter, bør være den mest plausible hypotese af alle. Før han fremsætter en hypotese, må historikeren gøre sig den anstrengelse at søge og vurdere alternative hypoteser. Enhver seriøs historiker rådfører sig i tvivlstilfælde med sine kolleger, fremfor alt de kolleger, der har ry for at være skeptiske og ubønhørlige. Sig mig, hvilke venner du har, og jeg skal sige dig, hvad du er for en historiker. Det er altså karakteristisk for det historiske arbejde, at der findes en uendelig række overgange mellem nul-punkts-kendskabet, som skyldes fraværet af ethvert dokument, og det fuldkomne kendskab (som ikke kan opnås), som skyldes, at hele dokumentationen er fuldstændigt overleveret og fuldstændigt forstået. Historikeren arbejder almindeligvis på den forudsætning, at han fortolker et begrænset antal dokumenter. Oldtidshistorikeren især arbejder på den forudsætning, at hans materiale er utilstrækkeligt, undtagen i sjældne tilfælde (knap så sjældne i assyriologien, på gr. af det store antal kuneiforme tavler). Følgelig fremsættes der flere hypoteser i oldtidens historie end i den moderne historie, og følgelig er der en større risiko for at fremsætte hypoteser, der ikke har hold i virkeligheden. Oldtidens historie er et gunstigt revir for charlataner.

V Typerne af dokumenter, med hvilke historikeren arbejder, er utallige. Distinktionen mellem skrevne kilder (litterære og arkivare), mønter, arkæologiske rester, kunstværker, skjuler andre distinktioner, for eksempel mellem mundtlig og skriftlig overlevering, mellem dokument betragtet for dets indholds skyld og dokument som lingvistisk vidne, mellem mønt som stilistisk dokument og mønt som bytemiddel osv. osv. Hver type dokument har sine egne vanskeligheder. Frembyder et dokument på italiensk fra 1873 allerede små fortolkningsproblemer for en italiener anno 1973, kan man vel forestille sig, hvad der skal til at forstå det græske fra 450 f. Kr. eller det latinske fra 100 f. Kr. I arkæologien er der en tilsvarende vanskelighed ved at forstå anvendelse af genstande og bygninger, som ikke har sidestykke i den verden, vi lever i.

I mange tilfælde består vanskeligheden ikke kun i at fortolke det, som vi har, men i at fortolke (f. eks. i en lakune i et manuskript eller en indskrift, i en itubrudt statue eller et halvødelagt bygningsværk) det, som mere eller mindre åbenbart mangler.

Medens det er indlysende, at det dokument, som stammer fra den periode, vi studerer (et samtidigt dokument), almindeligvis er mere oplysende end et sent vidnesbyrd, findes der sene dokumenter, som afspejler ældre faser. De politiske, retslige og religiøse institutioner - og sproget selv - bevarer rester af institutioner og sproglige former, som ikke længere er i almindeligt brug. Men også en sen historiker kan være vel informeret, hvis han benyttede gode kilder. Streng kronologi og streng geografisk opdeling redder fra fejl; men en mekanisk anvendelse af reglen, at det, som er nærmest i tid og i rum er mere pålideligt, fører til tåbeligheder.

VI Ethvert dokument er et produkt af en bestemt situation og siger noget om denne. Endog et enkelt ord kan anvendes med forskellig betydning i forskellige sammenhænge af forskellige personer (og endda af en og samme person) på forskellige tidspunkter. Historikerens mål er at kunne genskende den bestemte situation, som tillader at anbringe dokumentet i dets nøjagtige sammenhæng, i rum og tid. Nogle, ikke strenge, men fornuftige, distinktioner er vigtige. Dokumenterne kan være enten skrevne eller uden skrift. Et dokument uden skrift (f. eks. en statue uden indskrift, resten af et hus, et stykke værktøj) siger mere om et samfund som helhed end om en bestemt person eller en bestemt begivenhed. En skreven tekst afslører altid noget om den, der skrev den (f. eks. hvilket sprog han talte, eller hans dannelsesniveau). Det er dog indlysende, at en kunstner vil efterlade tegn på sin personlighed også på en skulptur eller et maleri, som ikke er signeret (men det vil rejse problemet om tildelingen til ham), medens et dokument uden skrift, som Trajans søjle, vil kunne fortælle en krig lige så godt som en historisk tekst. I praksis er de skrevne tekster vigtigst for den politiske og institutionelle historie, de ikke skrevne dokumenter for den økonomisk-soziale: men det er en konstatering af særdeles ringe rækkevidde.

VII Med enhver type dokument er der muligheden for forfalskning, dvs. at en eller anden fremstiller det med den hensigt at narre

nogen. Forfalskningen kan være samtidig og kan følge århundreder efter. I førstnævnte tilfælde har forfalskningen ofte propaganda-hensigt, i sidstnævnte tilfælde har den ofte vinding som eneste formål (f. eks. i de moderne forfalskninger af græske vaser og mønter). I intet af tilfældene kan man nogensinde udelukke den rene fornøjelse ved at drille den troskyldige. Forfalskninger i propagandamæssige eller ideologiske øjemed er i sig selv genstand for historisk udforskning. Det er af yderste interesse at forstå, hvem der har skabt og udbredt legender og ideologiske usandheder, og det er ikke let at skelne dem fra ubevidst eller halvbevidst forvriddning eller fantasi, som er universelle fænomener. Den "fromme svindel" er et fænomen fra det religiøse liv, som vi kender godt. Ligeså kendt er forfalskning, hvis hensigt er at skade en politisk modstander. Den forfalskning, der foretages for vinding, er mindre interessant, men kan være mere farlig, da den er lavet i koldt blod i den hensigt at vinde samlerens tillid, og denne er ofte fagmand. Det er en del af den historiske metode at opfinde teknikker, der kan afsløre forfalskninger. Disse teknikker baserer sig i det væsentlige på et stadigt bedre kendskab til de ægte genstande. Jo mere man kender en given periodes karakteristika i sprog og kunstnerisk stil, jo mindre lader man sig narre af forfalskninger.

Men idag hjælper kemi og fysik med til at datere genstande og følgelig til at afsløre den sande natur af genstande, der giver sig ud for antikke uden at være det.

VIII Historikeren stiller sig naturligvis ikke tilfreds med at fastslå med sikkerhed den nøjagtige oprindelse og formålet med de tekster, han benytter. Han vil forstå den proces, den sammenkædning af begivenheder, som dokumenterne viser eller antyder, og hvori de stiller sig. Det betyder, at de enkelte dokumenter aldrig bliver behandlet isoleret af historikeren. Igen historiker vil vide alt eller forstå alt. Det som historikeren vil er tydeligt at forstå det, som i et givet øjeblik sker givne individer eller bestemte grupper i bestemte sammenhænge indenfor det menneskelige liv.

Enhver historiker bør i ethvert øjeblik beslutte, hvad det er, han vil vide. Enhver historiker vælger sit emne og sine dokumenter: han vælger sin metode. Visse emner kan synes ligefremt for-

tællende (som f. eks. Perikles' biografi), andre direkte problematiske (som f. eks. det homeriske problem).

Men også den simpleste fortælling implicerer valg og har til hensigt at afklare dunkle punkter og fremstille begivenhederne fra et bestemt synspunkt. Hvem der ikke har noget nyt at sige, er en idiot, ikke en historiker. Ethvert historie-emne er mere eller mindre eksplicit et valg af problemer, der skal løses. Dokumenter kan gå forud for problemet, dvs. en historiker kan lade sig inspirere af bestemte dokumenter til at stille sig bestemte problemer. Han kan omvendt også søge de dokumenter, der er nødvendige for at løse de problemer, som han er interesseret i.

Det homeriske problem inspirerede H. Schliemann til at udgrave Troja, men det tilfældige fund af reste af Dura-Europos ved Eufrat inspirerede F. Cumont og M. Rostovtzeff til at stille nye spørgsmål vedr. det romerske imperium. En historiker kan samle dokumenter med henblik på et bestemt problem og så måtte gøre sig klart, at den dokumentation, han har samlet, antyder nye problemer, som kan eller ikke kan sammenpasses med det problem, han går ud fra.

IX Historikeren kan frit vælge sit problem, sin arbejdshypotese, den fremstillingsform, som han vil fortælle sine resultater i. Han kan endog frit bilde sig ind, at han fortæller ikke for at forstå, men for glæden ved at fortælle: men for at fortælle må han ikke desto mindre have forstået noget. Historikeren kan også fuldstændig frit bestemme, hvilke dokumenter han har brug for: hvis han udelader et eller andet vigtigt dokument, skal hans kolleger nok minde ham om det hurtigt, og de vil ikke lægge fingrene imellem.

Historikeren kan frem for alt frit bringe alle sine overbevisninger og erfaringer med ind i den historiske forskning. Er han troende jøde, kristen eller muhammedaner, vil han naturligvis bringe sin tro med ind i arbejdet. Er han tilhænger af Marx, Max Weber, Jung, Braudel lærer han at stille bestemte spørgsmål til kilderne, når man træder ind i den historiske forskning, men de bestemmer ikke kildernes svar. Historikerens ret til frit at bestemme hører op, når han skal fortolke et dokument. Ethvert dokument er, hvad det er: det må behandles med respekt for dets karakteristika. Et almindeligt hus bliver ingen helligdom, fordi historikeren er religiøs. Og Herodot bliver ikke et dokument i

klassekampens historie, fordi det er en marxistisk historiker, der studerer ham. Der findes en nødvendig respekt for det, som dokumenterne siger og antyder, og for det, som man med rette kan slutte sig til ved sammenligning mellem forskellige dokumenter: den baserer sig på de almindelige (og falsifikable) regler, som logisk tænkning og erfaring sætter.

Hertil er sammenligningen altså meget nyttig: den repræsenterer andre dokumenter og andre situationer. Men også sammenligning kan let inspirere den, som ikke har sans for forskelligartetheden i situationer, til fantastiske fortolkninger. G. Dumézils forsøg - som han i dag selv afviser - på at finde kaster af indisk type i det ældste Rom er et typisk eksempel på en komparativ metode, der er kommet på afveje. Princippet, at et dokument er des mere forståeligt, jo mindre isoleret det står, er fortsat gyldigt, og det er historikerens opgave at anvende sin dømmekraft i beslutningen om, hvilke dokumenter der er virkelig parallelle og altså bør anvendes i sammenligningen. Meget kan man lære af lingvistikken, hvor reglerne for sammenligninger er blevet meget nøjagtigt udviklede. Ingen sammenligner i dag walisisk og hebraisk for at komme tilbage til det jordiske paradissprog. I visse tilfælde er sammenligningen nyttig ikke for at angive ligheder, men for at understrege forskelle.

To af de alvorligste fristelser for en historiker er at fortolke teksterne forhastet og at drage konklusioner deraf, som de ikke tillader. Men det er ligeså farligt at bilde sig ind, at det, som ikke er belagt, aldrig har eksisteret, og at det, som er normalt på et givet tidspunkt og på et givet sted, også er almindeligt på andre steder og tidspunkter. Hvem der bruger termer som transcendens, kapitalisme, overtro, imperialism, kætteri, slaveri, frihed uden at stille sig spørgsmålet, hvad det betyder på et givet tidspunkt og sted (og om begreberne er anvendelige på visse tidspunkter og steder) er alene på grund af det en dårlig historiker. Den dygtige historiker er den, som kan måle rækkevidden af sine kilder, men den store historiker er den, som strengt fortolker sine kilder for at løse interessante problemer, som aldrig er stillet før.

X Hele historikerens arbejde er over kilder. Også hans personlige erindringer bliver kilder, efterhånden som den historiske forskning skrider frem. Og alligevel er historikeren ikke en fortolker af kilder, selv om han fortolker dem. Han er en fortolker

af den virkelighed, som kilderne er oplysninger om eller fragmenter af. Historikeren finder i brevet den mand, der har skrevet det, i dekretet den lovgivningsmyndighed, der har udstedt det i bestemte situationer; han finder i huset den, der beboede det, i graven troen, som den gruppe, afdøde tilhørte, havde. Historikeren fortolker dokumenter som tegn på mennesker, der er væk. Han finder betydningen i den tekst og den genstand, han har foran sig, fordi han forstår den, som om den stadig tilhørte den situation, som den faktisk hørte til. Historikeren overfører det, som har overlevet, til den verden, som ikke har. Det er denne evne til at fortolke dokumentet, som om det ikke var et dokument, men virkelig del af livet i fortiden, som i sidste instans gør historikeren. En grammatiker ser en tekst som en samling ord, der skal analyseres; historikeren forstår situationen, hvori teksten blev skrevet. En udgravningsekspert kan se de forskellige lag; historikeren kan se de kulturer, hvortil lagene hører. Historikeren forstår mennesker og situationer, ideer, religiøse overbevisninger, følelser, behov i mennesker, som ikke findes mere. Han forstår alt dette, fordi de dokumenter, han har for sig, korrekt fortolkede, viser sig for ham som virkelige begivenheder. Historikeren forstår de døde, som han forstår de levende. Hvorledes historikeren kan forvandle kilderne til liv fra fortid, er det lettere at lære af Herodot, Guicciardini, Burckhardt og Marc Bloch end af håndbøger i historisk metode.

Oktober 1973

University College London

(Oversat af Simon Laursen)